

FÖRETAGAROMBUDSMANNEN

Stiftelsen Den Nya Valfärden
Danderydsgatan 10
Box 5625
114 86 Stockholm

PROMEMORIA

Datum 2006-06-30
Ärende FO 2006-005
PM nr 2 (slutlig bedömning)
Utreddare Mårten Hylltner

Utredning av anmälan om konkurrensnedvridning på marknaden för lunchservering i Vindeln

Bakgrund

Vindelns folkhögskola ligger i Vindeln och drivs av Västerbottens läns landsting. Elever på Vindelns folkhögskola erbjuds möjlighet till boende på internat. Skolan har ett kök som, enligt skolans hemsida, serverar underbar mat.¹ Folkhögskolans kök serverar inte bara lunch till skolans elever och personal, även allmänheten är välkommen. Om ett större lunchsällskap har för avsikt att äta lunch på folkhögskolan kan det emellertid krävas att de meddelar folkhögskolan detta i förväg.

Det har kommit till Företagarombudsmannens kännedom att restauranger i Vindelns samhälle har tappat omsättning sedan folkhögskolan började servera lunch även till allmänheten.

Sveriges hotell- och restaurangföretagare (SHR) har, på fråga från Företagarombudsmannen, uppgett att de inte känner till det specifika fallet med lunchserveringen vid Vindelns folkhögskola, men att osund konkurrens från kommunala och statliga aktörer i många år har varit ett stort problem på hotell- och restaurangmarknaden.

Gällande reglering

I 2 kap. 7 § kommunallagen (1991:900) anges att kommuner och landsting får driva näringsverksamhet, om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen eller landstinget.

Företagarombudsmannens bedömning

Enligt Företagarombudsmannens mening utgör fri och öppen konkurrens på lika villkor en förutsättning för ett bra företagarklimat. När offentliga aktörer, kommuner eller andra myndigheter, konkurrerar på den privata marknaden gör de det aldrig på lika villkor som privata aktörer, ytterst på grund av att offentliga aktörer är garanterade av

---

¹ <http://www.vll.se/Default.asp?lngStructureID=251636&lngMenuId=251638&lngId=0>

skattemedel och den lägre finansiella risk det medför. Skillnaderna är i detta avseende större i förhållande till små företag.

De problem som uppstår när myndigheter konkurrerar på den privata marknaden har ett flertal gånger uppmärksammats även av myndigheter, bland annat av Konkurrensverket och Statskontoret.² I relation till statliga aktörer har Statskontoret konstaterat att

Frågan om statliga aktörers närvaro på marknaden är särskilt kännbar för små företag på lokala marknader. Den statliga verksamheten behöver inte vara särskilt omfattande för att det ska hindra ett litet företag från att ta sig in och konkurrera. Ur både ett näringspolitiskt och ett regionalpolitiskt perspektiv medför därför statlig kommersiell verksamhet att tillväxten begränsas eller uteblir.³

Det finns, enligt Företagarombudsmannens mening, ingenting som tyder på att kommunal, eller landstingskommunal, kommersiell verksamhet generellt sett skulle vara mindre skadlig för företagarklimatet än statlig kommersiell verksamhet.

Vidare finns det en uppenbar risk för korssubventionering och konkurrenshämmande underprissättning mellan anslagsfinansierade myndighetsuppgifter och myndighetens konkurrensutsatta kommersiella verksamhet. Det finns också en risk att omfattande kommersiell verksamhet får myndigheten att tappa fokus på myndighetsuppgifterna och att arbetet med att utveckla dessa nedprioriteras.⁴

Företagarombudsmannen anser det därför mycket olämpligt att Västerbottens läns landsting, genom Vindelns folkhögskola, bedriver lunchservering till allmänheten. Enligt Företagarombudsmannens bedömning strider sådan verksamhet dessutom mot kommunallagen.

Enligt i 2 kap. 7 § kommunallagen får kommuner och landsting driva näringsverksamhet enbart om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen eller landstinget. Lagen ger därmed uttryck för a) det så kallade näringsförbudet, enligt vilket kommunala organ normalt inte skall inlåta sig i verksamheter som typiskt sett tillhandahålls av det privata näringslivet, b) den så kallade självkostnadsprincipen enligt vilken förekommande verk-

---

² Se till exempel *Myndigheter och marknader – tydligare gräns mellan offentligt och privat*, Konkurrensverkets rapportserie: 2004:4 (Myndigheter och marknader) och *Konkurrens i gränslandet mellan det offentliga och privata*, Statskontoret 2005:2 (Konkurrens i gränslandet)

³ *Konkurrens i gränslandet*, s. 12

⁴ *Konkurrens i gränslandet*, s. 7 och *Myndigheter och marknader*, s. 59 f.f.

samheter skall bedrivas till självkostnadspris och, c) lokaliseringsprincipen enligt vilken kommunerna inte skall erbjuda tjänster till andra än kommunmedlemmarna.

Exempel på sådana verksamheter som kommuner får bedriva är bostadsföretag, värmeverk, renhållningsverk, parkeringsanläggningar, kollektivtrafikföretag, flygplatser och saluhallar. Restaurangverksamhet, däremot, är en verksamhet som typiskt sett tillhandahålls av det privata näringslivet och därmed faller utanför den kommunala kompetensen.

Att bedriva restaurangtjänster på en öppen marknad är således inte en uppgift för en kommun eller ett landsting. Det statliga, och numera nedlagda, konkurrensrådet har fastslagit att det kan vara godtagbart att matvaror som producerats vid en yrkesskola som har kockutbildning säljs på den öppna marknaden.⁵ En förutsättning är dock att överskottet är en konsekvens av själva utbildningen och inte av affärsskäl. I förevarande fall har emellertid inte Vindelns folkhögskola någon kockutbildning och undantaget är således inte tillämpligt.

Sammanfattningsvis finner Företagarombudsmannen anledning att rikta kritik mot Västerbottens läns landsting. Landstingets folkhögskola i Vindeln bedriver lunchservering på den öppna marknaden. Detta snedvrider konkurrensen och är dessutom, enligt Företagarombudsmannens bedömning, i strid mot kommunallagen. Företagarombudsmannen anser att de redovisade förhållandena visar på en brist i företagarklimatet i Vindeln.

Företagarombudsmannen verkar, på initiativ av tankesmedjan Den Nya Välfärden, för ett bättre företagarklimat i Sverige. Arbetet sker genom utredning och publicering av konkreta exempel på brister i företagarklimatet. Företagarombudsmannen har en styrelse bestående av företagare, ekonomer och publicister som på ideell basis leder verksamheten. I avgörandet av förevarande ärende deltog Tommy Adamsson (ordförande), Patrik Engellau, Thomas Gür, Edward Waller och Monica Werenfels-Röttorp.

---

⁵ Konkurrensrådets yttrande den 16 juni 2003 angående ifrågasatt restaurangverksamhet inom Västerbergslagens Utbildningscentrum, (dnr 5/03)